

THE ROLE OF PSYCHOLOGICAL FACTORS IN THE MASTERING OF SUBJECTS BY PRIMARY GRADE STUDENTS

Sa'dullayeva Ro'za Davlatyor qizi

Student of the Department of Primary Education, Tashkent University of
Humanities

Abstract: This article analyzes the psychological factors that affect the process of mastering subjects of primary school students. The importance of age and individual characteristics of students, attention, memory, thinking, motivation and emotional states in the effectiveness of education is highlighted. The influence of teachers and parents on the psychological development of children is also considered.

Keywords: primary education, psychological factors, attention, memory, thinking, motivation, educational activity, educational effectiveness.

Kirish: Bugungi kunda ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarning bilimlarni puxta egallashini ta'minlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf davri bolaning intellektual va shaxsiy rivojlanishida muhim bosqich bo'lib, bu davrda o'quv faoliyatining asoslari shakllanadi. O'quvchilarning fanlarni muvaffaqiyatli o'zlashtirishi nafaqat o'qitish metodlariga, balki ularning psixologik xususiyatlariga ham bevosita bog'liqdir.

Tadqiqot metodologiyasi: Mazkur tadqiqotda boshlang'ich sinf o'quvchilarining fanlarni o'zlashtirishida psixologik omillarning o'rnini aniqlash maqsadida nazariy va empirik tadqiqot metodlaridan foydalanildi.

Tadqiqotning nazariy asosini pedagogika va psixologiya sohasidagi ilmiy adabiyotlar, monografiyalar, ilmiy maqolalar hamda normativ-huquqiy hujjatlar tashkil etdi. Tadqiqot davomida tahlil, sintez, taqqoslash, umumlashtirish va tizimlashtirish metodlari qo'llanildi. Empirik tadqiqot jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv faoliyati, ularning diqqat, xotira, tafakkur va motivatsiya darajalarini o'rganish uchun kuzatish, suhbat va so'rovnoma metodlaridan foydalanildi. Shuningdek,

o'qituvchilar va ota-onalar bilan o'tkazilgan suhbatlar orqali o'quvchilarning fanlarni o'zlashtirishiga ta'sir etuvchi psixologik omillar haqida ma'lumotlar yig'ildi. Olingan ma'lumotlar sifat va miqdoriy tahlil usullari yordamida qayta ishlanib, o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi psixologik xususiyatlari hamda ularning o'zlashtirish ko'rsatkichlari o'rtasidagi bog'liqlik aniqlandi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining fanlarni o'zlashtirishida psixologik omillarning o'rni masalasi ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan o'rganilgan. Jumladan, rus psixologi Lev Vygotsky o'z tadqiqotlarida bolaning kognitiv rivojlanishi ta'lim jarayoni bilan uzviy bog'liqligini ta'kidlagan hamda "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasini ilgari surgan. Ushbu nazariyaga ko'ra, o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirish darajasi ularning psixologik rivojlanish xususiyatlariga bog'liqdir. Shuningdek, Jean Piaget bolalarning intellektual rivojlanish bosqichlarini tadqiq etib, boshlang'ich maktab yoshidagi o'quvchilarda konkret-operatsion tafakkur ustunlik qilishini asoslab bergan. Bu esa ta'lim jarayonida ko'rgazmalilik va amaliy faoliyatning ahamiyatini oshiradi. O'zbekistonlik olimlardan E.G'. G'oziev, M.G'. Davletshin va Z.T. Nishonovalarning ilmiy ishlari yosh davrlari psixologiyasi hamda pedagogik psixologiya masalalariga bag'ishlangan. Ular o'quvchilarning diqqat, xotira, tafakkur va motivatsiya kabi psixik jarayonlarining rivojlanishi ta'lim samaradorligiga bevosita ta'sir qilishini ta'kidlaydilar. Mavjud ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining fanlarni muvaffaqiyatli o'zlashtirishida psixologik omillar muhim ahamiyatga ega bo'lib, ta'lim jarayonini tashkil etishda ushbu omillarni hisobga olish zarur hisoblanadi.

Muhokama va natijalar: Tadqiqot natijalari boshlang'ich sinf o'quvchilarining fanlarni o'zlashtirish jarayonida psixologik omillar muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatdi. Kuzatishlar va tahlillar natijasida o'quvchilarning diqqat darajasi, xotira imkoniyatlari, tafakkur rivoji hamda o'quv motivatsiyasi bilan ularning o'zlashtirish ko'rsatkichlari o'rtasida bevosita bog'liqlik mavjudligi aniqlandi. Muhokama

jarayonida ma'lum bo'ldiki, dars davomida faol ishtirok etadigan, diqqatini uzoq muddat jamlay oladigan va o'quv topshiriqlariga qiziqish bilan yondashadigan o'quvchilar fanlarni o'zlashtirishda yuqori natijalarni namoyon etadilar. Aksincha, diqqatning tez chalg'ishi, o'qishga nisbatan qiziqishning sustligi va emotsional beqarorlik o'quv faoliyatining samaradorligini pasaytiradi. Tadqiqot davomida o'qituvchining pedagogik mahorati ham muhim omillardan biri ekanligi kuzatildi. Interfaol metodlar, didaktik o'yinlar va ko'rgazmali vositalardan samarali foydalanilgan darslarda o'quvchilarning faolligi va bilimlarni o'zlashtirish darajasi yuqori bo'ldi. Bu esa psixologik xususiyatlarni hisobga olgan holda tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarning bilish faoliyatini rivojlantirishini tasdiqlaydi. Shuningdek, ota-onalarning qo'llab-quvvatlashi, oiladagi ijobiy psixologik muhit va o'quvchining o'ziga bo'lgan ishonchi ham fanlarni muvaffaqiyatli o'zlashtirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, yuqori motivatsiyaga ega bo'lgan o'quvchilar murakkab vazifalarni bajarishda ham faolroq bo'lib, mustaqil fikrlash va muammolarni hal etish ko'nikmalarini tezroq egallaydilar. Natijalar asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining fanlarni samarali o'zlashtirishini ta'minlash uchun ta'lim jarayonida yosh va individual psixologik xususiyatlarni hisobga olish, o'quv motivatsiyasini kuchaytirish, ijobiy emotsional muhit yaratish hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish zarurligi aniqlandi. Mazkur yondashuvlar o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish va ta'lim sifatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining fanlarni muvaffaqiyatli o'zlashtirishida psixologik omillar muhim o'rin tutadi. Diqqat, xotira, tafakkur, motivatsiya va emotsional holat kabi psixologik jarayonlar o'quv faoliyatining samaradorligini belgilaydi. Shuning uchun o'qituvchilar va ota-onalar bolalarning yosh va individual psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim-tarbiya ishlarini tashkil etishlari

lozim. Bu esa o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini oshirib, ta’lim sifatining yuksalishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. G‘oziev E.G‘. **Umumiy psixologiya.** – Toshkent: O‘qituvchi, 2010.
2. Davletshin M.G. **Yosh davrlari va pedagogik psixologiya.** – Toshkent, 2012.
3. Nishonova Z.T. **Rivojlanish psixologiyasi va pedagogik psixologiya.** – Toshkent: O‘zbekiston Faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2018.
4. Hasanboyev J. va boshqalar. **Pedagogika.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
5. Vygotskiy L.S. **Pedagogik psixologiya.** – Moskva, 1991.

